

Agenda gespreksgroep Omwonenden

19.00 - 19.30 Inloop met een kopje koffie/thee

19.30 Start 2e bijeenkomst gespreksgroep

Algemene opmerking van Frank: klein foutje in de agenda. Initiatiefnemers zijn vanaf het begin af aan bij de bijeenkomst aanwezig. Er is geen reden om hen later te laten aansluiten.

19.30 - 19.45 Gelegenheid voor toehoorders om in te spreken

Van de 5 aanwezige toehoorders wenst niemand de gespreksgroep toe te spreken.

19.45 - 19.45 Vaststellen agenda

- Het onderwerp draagvlak wordt in een volgende bijeenkomst op de agenda geplaatst; de procesbegeleiders hadden onvoldoende tijd gehad om een notitie over dit onderwerp voor te bereiden. Verder wordt de agenda akkoord bevonden.

19.45 - 20.00 Mededelingen

▫ **Afmeldingen**

Niels deelt mee dat 6 leden zich voor deze avond hebben afgemeld en 1 lid zich definitief heeft teruggetrokken uit de gespreksgroep. Daarnaast zijn er 3 leden afwezig die zich niet van tevoren hebben afgemeld.

▫ **Geen uitwisseling van mailadressen onderling: er zijn enkele leden met bezwaren**

Er wordt gevraagd of het mogelijk is een mailpool te maken met mensen die wel onderling met elkaar willen communiceren. Procesbegeleiders stellen voor dat zij belangrijke vragen via de procesbegeleiders doorsturen naar andere leden. Het staat de leden vrij om zelf een manier te organiseren met elkaar te communiceren. Een van de gespreksgroepleden vraagt of het de procesbegeleiders dan zijn die bepalen wat wel of niet doorgestuurd wordt. De procesbegeleiders geven aan dat steeds zal worden beoordeeld of het stukken zijn die relevant zijn voor de gehele groep en passen in het proces. Procesbegeleiders vragen de groep erop te vertrouwen dat deze afwegingen zorgvuldig plaatsvinden.

▫ **Bespreking deelname Welbions aan de gespreksgroep vanaf oktober 2020 (betreffende mail is direct onder deze agenda gevoegd)**

Antwoord Frank: In eerste instantie is niemand buitengesloten van deelname. Vanuit procesbegeleiders zijn er geen redenen gevonden om Welbions uit te sluiten van deelname. Vraag aan gespreksgroep om Welbions toe te staan tot deelname.

Onderstaande vragen zijn allemaal beantwoord door Frank.

V: Er zou sprake zijn van belangenverstrengeling. De heer Schipper is betrokken bij de gemeente Borne en lid van een coöperatie. Mevrouw vindt dat er uit de brief van de heer Schipper blijkt dat hij een ander belang heeft. De heer zou vanuit een duurzaamheidsbelang handelen en niet vanuit een huurdersbelang.

A: (Frank): maak geen onderscheid tussen mensen. Iedereen mag meedoen en we kunnen niet één persoon uitsluiten.

V: Wat is het bezwaar om Welbions op de toehoorder tribune te laten plaatsvinden?

A: (Frank): Ik zou u willen adviseren deze persoon toe te laten tot de werkgroep; we hebben aan anderen ook geen beperkingen opgelegd op het moment dat het aantal aanmeldingen voor de groep hoger was dan de oorspronkelijke grens van maximaal 25 deelnemers.

V: Het is in eerste instantie een gespreksgroep voor omwonenden. Waarom doet Welbions dan alsnog mee?

A: Omdat er te weinig aanmeldingen waren voor een gespreksgroep met maatschappelijke organisaties. De andere maatschappelijke organisaties (ECHT en de scouting) mogen wel meedoen met de werkgroep voor omwonenden. Het is vreemd om Welbions dan niet toe te laten tot de gespreksgroep. Ik wil u daarom adviseren ook Welbions toe te laten.

Opmerking: Ik hoor alleen maar dat mensen tegen zijn. Ik ben voorstander van duurzame energie en tegen klimaatverandering. De initiatiefnemers willen goed de bewoners betrekken bij het proces. Willen mensen wel luisteren naar de positieve kanten van de windturbines? Dat is wat ik mij afvraag. Aan het einde van het participatieproces moet blijken of de windturbines een goed initiatief zijn.

Frank: Wenst u een stemming over Welbions?

A: geen noodzaak tot een stemming over Welbions.

Vanuit initiatiefnemers komt de volgende opmerking (Matthijs): gehoord hebbende de groep over deelname Welbions kunnen wij ons als initiatiefnemers wel vinden in het voorstel om Welbions op de tribune te laten deelnemen. De heer Schipper kan van zijn inspraakrecht gebruik maken op de tribune. Puur als opmerking naar de groep en de procesbegeleiders.

Opmerking Frank: Als u mitsen en maren verbindt aan de deelname van één persoon, dan kan dat naar anderen toe vreemd over komen. Iedereen die zich op tijd heeft aangemeld is toegelaten zonder verdere selectie of voorwaarden. Om er nu in één geval van af te wijken maakt de groep zichzelf mogelijk kwetsbaar.

Vanuit zaal: Hoe serieus wordt de inbreng van de leden genomen als wij het niet goed vinden dat iemand niet deelneemt?

A(Frank): We nemen de opvattingen vanuit de groep mee. Wij laten aan Welbions weten dat ze kunnen meedoen, maar dat een deel van de groep aangeeft dat de vertegenwoordiger plaats dient te nemen op de tribune als toehoorder en desgewenst gebruik kan maken van het insprekrecht.

Opmerking vanuit gespreksgroep: Dit is een open groep, iedereen mag deelnemen. Er waren te weinig maatschappelijke organisaties. Ik begrijp niet waarom Welbions niet deel mag nemen. Zij zijn ook belanghebbenden, net als wij, en eigenaar van belangrijke panden. Ik vind dat Welbions toe gelaten mag worden.

V: Kan er geen andere persoon worden toegelaten worden voor Welbions met een andere portefeuille?

Vanuit de zaal blijkt dat een stemming over deelname Welbions toch gewenst is.

Aantal mensen tegen deelname Welbions aan gespreksgroep en voor deelname als toehoorder: 12

Aantal mensen voor deelname Welbions als lid gespreksgroep: 7

Dit wordt aan Welbions voorgelegd en aan hen wordt overgelaten welke conclusie zij hieruit trekken.

- **Afspraken aanmelden toehoorders**

Toehoorders dienen zich elke keer aan te melden voor een gespreksgroepbijeenkomst. Het is ook mogelijk in één keer aan te geven dat je bij alle bijeenkomsten aanwezig wilt zijn. Dit graag laten weten aan de procesbegeleiders. Indien toehoorders gebruik willen maken van hun inspraakrecht dit uiterlijk één dag voor aanvang van de bijeenkomst laten weten aan de procesbegeleiders.

▫ **Evt. overige mededelingen vanuit de gespreksgroep**

Opmerking Matthijs: In de omgeving hebben wij visualisaties in het gebied gemaakt. Tijdens de vorige vergadering is gevraagd hier beter en eerder over te communiceren en deze gebiedsbezoeken aan te kondigen. In het vervolg delen we dit soort acties mee in deze gespreksgroep om verwarring of onduidelijkheid te voorkomen.

20.00 - 20.10 Bespreken en vaststellen verslag vorige keer (reeds toegestuurd op vrijdag 28 augustus jl.)

Pagina 1, 1^e alinea:

... meerderheid is persoonlijk tegen de windturbines, veelal tegen de locatie .... → tekstwijziging: .... meerderheid is tegen de locaties van de windturbines: akkoord

Een kleiner deel → tekstuele wijziging naar 'een klein deel': akkoord

Pagina 5 → '6 slagschaduw' wijzigen naar '6 uur slagschaduw'. Dit is niet teruggevonden in het verslag van de bijeenkomst van 19 augustus. Deze wijziging is dus nog niet doorgevoerd.

Verder geen opmerkingen op verslag, waarna het verslag is vastgesteld (na verwerking bovenstaande opmerkingen).

V: Hoe zit het met de raadsvergadering waarin e.e.a. is gezegd over Raedthuys en dat zij bepalen wat de locatie en hoogte van de turbines wordt? Dat zou uitgezocht worden en daar hebben we nog geen antwoord op gekregen. Als het klopt wat in die vergadering is gezegd, dan vraagt mevrouw zich af of de groep nog iets te zeggen heeft over de hoogte van de turbines. Aanvullende vraag vanuit groep: risico's vliegverkeer en radarverstoring worden nu niet meegenomen in de onderzoeken. Uit eerdere onderzoeken is gebleken dat dit relevant is voor hoogtes. Kennen de initiatiefnemers deze onderzoeken en wordt hier aandacht aan besteed?

A (Matthijs): De bewuste raadsvergadering hebben we teruggeluisterd, maar de passage is niet gevonden. Op de vraag wat de invloed is op de hoogte van de windmolens, verwijzen we graag naar de notitie die we als initiatiefnemers voor deze vergadering naar de groep hebben gestuurd. Daarin wordt toegelicht waarom windmolens hoger moeten worden. Met betrekking tot de locatiekeuze, dat is in dit initiatief niet aan de orde. Een planMER is in dit geval tot op heden niet nodig (is tijdens de vorige bijeenkomst ook uitgelegd door de adviseur van Sweco, dhr. Jaap Wisse). T.a.v. de vraag over het radaronderzoek, initiatiefnemers kennen de genoemde onderzoeksverplichtingen. Ook bij dit initiatief worden deze onderzoeken uitgevoerd (door TNO, is enige erkende partij die deze onderzoeken mag uitvoeren), waarna deze onderzoeken ter toetsing en goedkeuring worden voorgelegd aan Defensie. Zodra daar meer over bekend is zullen de initiatiefnemers de gespreksgroep hierover informeren. Hiermee is de vraag over onder andere de hoogte inhoudelijk beantwoord.

20.10 - 20.20 Memo uitgangspunten voor het participatieproces van de gespreksgroep Omwonenden (zie bijlage PB 5)

Onderstaande tekst komt uit de door de procesbegeleiders toegezonden stukken voor deze vergadering:

In de eerste bijeenkomst van de gespreksgroep “Omwonenden” hebben de procesbegeleiders gemerkt dat een aantal leden van de gespreksgroep het heel belangrijk vindt dat onderstaande punten onder de aandacht blijven. Hoewel onderstaande uitgangspunten al in eerdere fases van het proces door initiatiefnemers zelf zijn gecommuniceerd, denken we dat het goed is ze in de aanstaande bijeenkomst nog een keer te benadrukken.

1. *Gespreksgroepleden behouden alle ruimte voor hun persoonlijke standpunt over de komst van de beoogde 2 windturbines, nu en ook in de toekomst;*
2. *Het participatieproces is gericht op een particulier initiatief, waarbij de gemeente(n) pas later de rol dient te vervullen als beslisser over een mogelijke vergunningaanvraag voor de 2 windturbines door de initiatiefnemers;*
3. *Het participatieproces is met name gericht op het in een zo vroeg mogelijk stadium verkrijgen van feitelijk inzicht in de effecten die de plaatsing van de 2 windturbines betekenen voor de woon- en leefsituaties van de directe omgeving;*
4. *Het participatieproces zal eindigen met een overzicht van en een beoordeling door de procesbegeleiders van het doorlopen participatieproces: wat , hoe, duidelijkheid, volledigheid, openheid, communicatie e.d.*

V: Op deze manier lijkt het alsof het proces enkel om het proces draait en niet om de inhoud. Terwijl deze groep draait om de inhoud en een beeld laten zien van hoe belanghebbenden erin staan.

A (Frank en Niels): Het gaat niet enkel om het proces. Het gaat ook om de antwoorden die worden gegeven op uw vragen en de kwaliteit van deze antwoorden. Worden vragen ook inhoudelijk correct teruggekoppeld naar de groep? Dat is van belang voor ons als procesbegeleiders. Dat is wat bedoeld wordt met bovenstaande punten. Het is niet de bedoeling inhoud en proces van elkaar los te koppelen. Als dit niet duidelijk genoeg is passen we de tekst aan. Na enig overleg over met name de tekst bij punt 3 en 4 wordt de volgende tekst vastgesteld: Punt 1 en punt 2 zijn akkoord.

Punt 3 wordt als volgt gewijzigd:

3. *Het participatieproces is gericht op het in een zo vroeg mogelijk stadium verkrijgen van feitelijk inzicht in de effecten die de plaatsing van de twee windturbines betekenen voor de woon- en leefsituaties van de directe omgeving en mede daardoor invloed uit te oefenen op de inhoud van de voorgenomen plannen van de initiatiefnemers*

Punt 4 wordt als volgt gewijzigd:

4. *Bij het afsluiten van dit participatieproces zullen de procesbegeleiders ook een overzicht opstellen en een beoordeling geven van het doorlopen participatieproces: de inhoudelijke kwaliteit van het overleg, wat is met de inbreng van de gespreksgroep gedaan, hoe is het verlopen, duidelijkheid, volledigheid, openheid, de kwaliteit van de communicatie e.d.*

20.20 - 20.50 Bespreking van de notitie van de initiatiefnemers: zie notitie INTF 2 | 15 september 2020. Deze notitie is door initiatiefnemers op vrijdag 4 september jl. toegestuurd.

Vragen over bijlage 1 INTF met betrekking tot: Locatie (mogelijkheden, beperkingen, planMER)

V: Afstand van 400 meter is een vuistregel. Dat vind ik als omwonende veel te weinig. Tweede punt is de verschuiving van de westelijke windturbine, dat is opvallend. Waarom is deze verschoven?

Derde punt: afstand tot geluidgevoelige objecten. Hoe zit het met afstand en geluidbelasting?

A (Jaap): Afstandsnorm van 400 meter is een vuistregel uit de praktijk. Als je met normen gaat rekenen komt die afstand eruit dat het aannemelijk is dat je op die afstand aan de normen zou kunnen voldoen. We hebben gezien dat afstand van woningen hier bij deze beoogde windturbines ongeveer minimaal 500 meter bedraagt. Hoe verder weg je woont, hoe minder geluid je ervaart.

A(Jaap): Westelijke turbine is verschoven omdat er speelruimte in zit. We maken inzichtelijk wat de gevolgen zijn van de verschillende plekken. Dit is een van de dingen die uit participatieproces kunnen blijken, dat een van deze plekken beter is dan de andere. Kwantificeren gebeurt uiteindelijk

vanuit geluidsonderzoek. Als je dat voor beide plekken doet wordt inzichtelijk welke geluidcontouren of slagschaduwcontouren vallen over een bepaald aantal woningen. Op die manier maak je inzichtelijk welke contouren waar liggen voor beide plekken. Daaruit kan blijken dat een turbine op een bepaalde plek minder effecten heeft dan op een andere plek. Dit blijkt echter uit de onderzoeken. Die resultaten moeten we afwachten.

V: Conclusie in hoofddocument is dat turbine met een tiphoogte van 200 meter als het nieuwe normaal worden gezien. Zijn de nu geldende normen voor geluid, slagschaduw etc. nog in overeenstemming met het nieuwe normaal van turbines die zo hoog zijn. Normen zijn gebaseerd op 2011 toen veel kleinere windturbines nog normaal waren.

A (Jaap): Grote turbines veroorzaken niet per se meer geluid dan de turbines die ten tijde van de normstelling werden gemaakt. Dat heeft onder andere te maken met de snelheid van de rotorbladen, het snijden door de wind waardoor een bepaalde hoeveelheid geluid geproduceerd wordt. Grotere bladen draaien langzamer. Enige manier om dit te evalueren is rekenen aan de windturbines. De normen voor geluid zijn gericht op de toegestane maximale geluidbelasting op gevels, en niet op afstand. Als grotere turbines meer geluid zouden maken, dan zou je op een grotere afstand tot woningen uitkomen om aan de norm te kunnen voldoen.

V: Ontwikkelingen kunnen ook leiden tot nieuwe normen, kijk naar publicaties van o.a. de WHO. Is dit bekend en hoe gaan initiatiefnemers hiermee om?

A (Jaap): Met herhaling vindt daar discussie over plaats. Tot nu toe blijven normen zoals bekend. Er zijn geen nieuwe, wettelijke normen in de maak. Initiatiefnemers zijn gebonden aan wetten en regels en werken met regels en wetten zoals ze zijn.

V: Mij gaat het er om of het mogelijk is met de initiatiefnemers af te spreken om krappere normen te hanteren voor geluid, hoogte turbine etc. Waarom houden initiatiefnemers zich vast aan normen? Terwijl de normen wellicht aan de hoge kant zijn. Is er ruimte om onder de norm te gaan zitten?

A (Matthijs): We adviseren de onderzoeken af te wachten. Hieruit blijkt uiteindelijk pas wat de geluidbelasting echt zal zijn. Op basis daarvan hebben we een vertrekpunt om verder in gesprek te gaan. We stellen de onderzoeken niet zo in dat we de maximale geluidbelasting nastreven. We moeten sowieso aan de wet voldoen. We onderzoeken daarnaast een bandbreedte aan hoogtes van windturbines. Wat produceren deze verschillende windturbines? Voldoen we aan de norm? Wat produceren we qua geluidbelasting op gevelniveau? Dat moet blijken uit de onderzoeken.

V: is het bekend wat het effect is van de snelweg tussen de windturbines en woningen en wat dat doet voor de ervaren geluidbelasting?

A (Jaap): Uiteindelijk worden alle aspecten hier behandeld. Volgende bijeenkomst staat geluid op de agenda. We moeten zowel kijken naar wat de windturbines zelf produceren als naar hoe dit cumuleert met andere geluidbronnen. Het wordt inzichtelijk gemaakt hoe geluidbelasting van windturbines samenvalt met andere geluidbronnen. En ja, het klopt, dat wanneer de snelweg bij wijze van spreken 50 dB(A) geluid produceert, en de windturbine daar vlak naast 45 dB(A), dat je de turbine dan mogelijk niet hoort.

V: Veel mensen wonen tussen het spoor en de snelweg. Bij wind van zuidwesten horen wij de snelweg. Spoor is verviervoudigd. Autobaan wordt ook drukker, dus geluidbelasting wordt al hoger. Wat gaan de windturbines daar nog aan toevoegen? Er is al veel geluidbelasting bijgekomen in de laatste jaren. Wordt het geluid van de weg en spoor meegenomen in de berekeningen? Dus komt er een totale geluidbelasting?

A: Zie antwoord op bovenstaande vraag.

V: Er zijn meerdere radartorens die de veiligheid in Nederland waarborgen. Zijn initiatiefnemers bekend met de noodzaak hiervoor toestemming te vragen aan defensie? Dit is van belang om windturbines überhaupt mogelijk te maken. Zijn windturbines zo dichtbij het vliegveld wel toegestaan?

A (Jelle): Als initiatiefnemer voor een windturbine in Nederland moet je sowieso een radarverstoringsonderzoek laten uitvoeren. Dit wordt enkel door het onafhankelijke bureau TNO uitgevoerd. Dat onderzoek moet aantonen dat beoogde plekken voor turbines niet te veel verstoring veroorzaken voor defensie en vliegverkeerradars. Mocht dat positief zijn, moet ook toestemming aan defensie gevraagd worden. Dit is bekend bij de initiatiefnemers. Zodra radarverstoringsonderzoek beschikbaar is wordt dat gedeeld met de groep. Ook akkoord van defensie wordt gedeeld.

V: Stel nou dat werkelijkheid anders is dan de berekeningen? Wordt de turbine dan afgebroken? Hoe wordt daar mee omgegaan?

A: Het bevoegd gezag kan dit controleren en vaak wordt dit praktisch uitgevoerd door de Omgevingsdienst. Van elke turbine wordt een logboek bijgehouden waarin staat hoe hard de turbine heeft gedraaid en op basis hiervan kan berekend worden hoeveel geluidbelasting geproduceerd is. De Omgevingsdienst controleert vervolgens of die geluidbelasting aan de regels voldoet. Er zit een onafhankelijke certificering op die windturbines waardoor het bevoegd gezag inzichtelijk kan maken wat de geluidbelasting is.

V: Hoe zit het met de windmeting (LIDAR) en de opbrengstberekeningen?

A (Matthijs): Zie bijlagen die zijn doorgestuurd naar de groepsleden.

V: De geluidsnorm wordt uitgedrukt in een jaargemiddelde. Als een half jaar de windturbine stil staat, kan in de andere helft van het jaar de turbine dan dubbel zo hard draaien en meer geluid produceren? Dat zorgt voor heel veel belasting in een bepaald deel van het jaar en dat vind ik nogal wat.

A (Jaap): Hier wordt volgende keer nader op ingegaan. Het is inderdaad een jaargemiddelde. Geluidbelasting is afhankelijk van technische capaciteit van de windturbine. Het is niet mogelijk in de tweede helft van het jaar de windturbine dubbel zo hard te laten draaien met meer geluidemissie van dien.

V: Wat is de maximale geluidbelasting van de turbines?

A: Maximale bronsterkte verschilt per type, maar zit zo ongeveer rond 104 decibel. Waar het om draait is de gevelbelasting. Een turbine maakt minder geluid als deze zachter draait. Volgende bijeenkomst wordt nader ingegaan op geluid.

V: Waarom komt in Duitsland uit het afstandsometje 1000 meter als vuistregel voor afstand?

A (Jaap): Daar gelden andere normen. Hier gelden Nederlandse normen. Daar valt weinig anders van te maken. Windturbines maken overal evenveel geluid alleen de normen zijn anders. (Matthijs): De genoemde norm geldt volgens mij alleen in een enkele deelstaat. En daar kan ook weer van worden afgeweken.

V: Hoe zit het met planMER?

A (Jaap): Er moet een beoordeling (vormvrije m.e.r. beoordeling) plaatsvinden voor het initiatief. Dat is wat anders dan een planMER die in dit geval niet wettelijk wordt vereist. Op basis van deze m.e.r.beoordeling besluit het bevoegd gezag of er een uitgebreidere milieueffectenstudie nodig is.

Opmerking Jelle: volgende keer geluid bespreken. Voorstel geluidspecialist hierbij aan te laten sluiten om specialistische vragen over geluid te kunnen beantwoorden. Dit is akkoord.

20.50 - 21.00 Pauze

Vragen over bijlage 1 INTF met betrekking tot: Bandbreedte/afmetingen

V: Er wordt gesproken over een maximale hoogte van 230 meter. Is er te praten over kleinere turbines dan deze 230 meter die beoogd zijn? Wat is in principe de doelstelling van dit participatieproces? Kunnen wij daadwerkelijk invloed uit oefenen op het proces? Graag een antwoord van de procesbegeleiders hierop.

A: Antwoord op procesdeel: Doelstelling van het participatieproces is vragen van de gespreksgroep verzamelen en er voor te zorgen en te waarborgen dat deze goed en inhoudelijk kwalitatief beantwoord worden.

A (Matthijs): Het is nog niet gezegd dat ze exact 230 meter worden. Er is een bandbreedte waarbinnen de onderzoeken worden uitgevoerd. Wellicht komt daar uit dat iets lagere turbines beter zijn op deze locatie. Dit kunnen alsnog turbines van 210 meter zijn of lager (bandbreedte gaat tot 170 meter). We zullen de onderzoeksresultaten moeten afwachten. Buiten de bandbreedte van de onderzoeken zijn er geen mogelijkheden (voor bijvoorbeeld kleinere/lagere windturbines).

Aanvulling Jaap: Bij windenergie zijn twee aspecten van belang. Grootte van de rotor en de hoogte van de as. Hoe hoger de as, hoe meer wind wordt gevangen (daar waait het harder). Er wordt een bandbreedte gebruikt in de onderzoeken. Qua bandbreedte kan er beter iets te ruim worden gezeten om ook toekomstige mogelijkheden als optie te houden. Opties die uit dit bandbreedte-onderzoek blijken willen we met deze groep delen om inzichtelijk te maken wat de effecten van diverse mogelijkheden zijn. Subsidies zijn dusdanig laag dat moderne turbines noodzakelijk zijn. Er is een ondergrens waaronder het niet meer rendabel is om windturbines te plaatsen. Windturbines onder de boomgrens zijn niet mogelijk.

Aanvulling Matthijs: invloed op landschap wordt in bijeenkomst 5 toegelicht. Zichtbaarheid valt hier ook onder. Wordt getoond in de gespreksgroep.

V: Hebben wij inspraak in de hoogte van de turbine? 230 meter past niet in het landschap en de omgeving. Is er over te praten meerdere kleinere turbines te zetten die onder de boomgrens blijven bijvoorbeeld?

A (Matthijs): We zullen onderbouwen waarom deze hoogte nodig is. Er is in dat opzicht weinig invloed op de keuze voor een grotere/kleinere windturbine (zie ook het antwoord op een soortgelijke vraag hierboven). Uit onderzoeken moet blijken of een grotere turbine meer impact heeft. Vertrekpunt is de turbine van meer dan 200 meter. Uit onderzoeken blijkt impact van kleinere en grotere turbine. Hoogte van windturbines wordt bepaald door allerlei zaken als kosten, opbrengsten, techniek etc, dat is een feit. Opmerking vanuit zaal: Er wordt niet tot een bepaalde locatie gedwongen.

V: Uit informatie van Solid Winds blijkt dat de productiefactor (46 %) van de beoogde windmolens veel hoger is dan veel andere windturbines hier in de buurt en in het land. Die zitten rond de 20 %. Waarom is dat?

A (Jaap): Laten we dit behandelen op het moment dat opbrengsten worden besproken.

Aanvullende vraag: productiefactor van 46% voor deze beoogde windturbines. Volgens CBS is het voornamelijk 23% in Nederland. In Overijssel 18% en 23%. Verschillen zijn heel groot. Hoe kan dat?

A (Jaap): Wind en productie moet nog worden besproken.

Matthijs: de cijfers van het CBS gaan over bestaande, kleinere windmolens in Nederland. Deze windmolens vangen minder wind en hebben daarvoor een lagere productiefactor. Grotere windmolens vangen meer wind en hebben daardoor een hogere productiefactor.

Opmerking: Euromast is slechts 185 meter hoog. Tiphoohte van windturbine is 230 meter. Dat is nogal wat.

V: Op pagina 12 wordt gerefereerd aan het nieuwe normaal van windturbines van meer dan 200 meter turbines. Referentielijst achterin bevat echter (op 1 na) geen turbines die meer dan 200 meter hoog is. Bij alle windturbines wordt daarvoor inzicht gegeven in afstand van turbines tot solitaire woningen en niet tot woonwijken. We hebben het hier niet over solitaire woningen, maar woonwijken. Graag inzicht in waar windturbines van meer dan 200 woningen staan op eenzelfde soort afstand tot windturbines als hier.

A (Matthijs): De zin 'meerdere gebouwd' is niet correct. Gebouwd zijn ze inderdaad nog niet, wel is zijn er veel plannen vergevorderd. We zullen de zin corrigeren. Er is geprobeerd referenties op te voeren die gelijk zijn aan deze situatie, maar deze zijn inderdaad niet volledig hetzelfde als de situatie hier.

V: Moet niet eerst onderzocht worden hoeveel wind er is en welke turbine daar bij past? Wat is de opbrengst van verschillende turbines?

A (Jaap): In onderzoeken wordt dat inderdaad in beeld gebracht. Dat is een combinatie van ashoogte en rotordiameter.

V: Zit er boven op de machine een lamp die knippert?

A (Jaap): Er bestaan regels voor verlichting waaraan voldaan moet worden. Er zal een lamp op komen. Deze lamp is verplicht voor zowel de hoogte van de beoogde windturbine als vanwege het feit dat de locatie nabij de snelweg gelegen is (snelweg kan eventueel gebruikt worden voor traumahelikopter waardoor verlichting van belang is). Mbt dit knipperen van de verlichting: de mogelijkheid bestaat inmiddels het knipperen uit te zetten en de lamp constant te laten branden. Ook kan de verlichting weersafhankelijk zijn, bijvoorbeeld bij heel helder weer de lamp dimmen. Er is een discussie over verlichting gaande op hoger niveau. Wellicht dat in de toekomst mogelijk alleen verlichting vereist is op het moment dat zich vliegtuigen in de buurt van windturbines bevinden, maar dat is nu nog niet aan de orde. Obstatelverlichting wordt later nader toegelicht in een andere bijeenkomst.

Op basis van het hiervoor besprokene, besluit een van de gespreksgroepleden niet langer deel te willen nemen aan de gespreksgroep. De reden is dat hij vindt dat niets met zijn inbreng wordt gedaan, en dat initiatiefnemers gewoon doorgaan met het initiatief. Op die manier heeft deelname geen enkele zin. Procesbegeleiders geven aan dit besluit te betreuren, maar deze beslissing dient te worden gerespecteerd. Naam van deze persoon is bij de procesbegeleiders bekend.

V: Is het juist dat voor de initiatiefnemers geldt dat de volgende uitgangspunten gehanteerd worden: afstandsnorm 400 meter, windturbines niet kleiner dan 210 meter, geluidsnormen van 47 dB(A), en uitvoeren planMER wordt alleen gedaan wanneer bevoegd gezag dit nodig acht en hiertoe besluit?

A (Matthijs): Afstand van 400 meter is geen gegeven maar een indicatie of er technisch een windturbine kan worden geplaatst. Dat is geen wet maar een vuistregel. Het is niet gezegd dat een tiphoohte van minder dan 210 meter niet de uitkomst kan zijn. We zetten wel in op hogere windturbines, dat klopt, zie de toelichting in de informatie die we als initiatiefnemers hebben gedeeld voorafgaand aan deze bijeenkomst. Norm van Lden 47 dB(A) is een duidelijke norm waarmee we rekening moeten houden. Uit onderzoeken blijkt wat het geluidsniveau bij woningen werkelijk wordt, en of we kunnen voldoen aan deze norm. Hetzelfde geldt voor slagschaduw. Dit willen we graag bespreken en kijken of er mogelijkheden zijn om de impact van de windmolens op de omgeving te beperken. Maar we hebben eerst uitkomsten van de onderzoeken nodig om dat gesprek te kunnen voeren. We snappen dat er grenzen zijn, het is echter niet zo dat we die bewust opzoeken. Nog terugkomend op vermeende planMER-plicht. Er is geen wettelijke grondslag voor

deze MER. Overigens is het wel zo dat de effecten die we nu in het kader van alle onderzoeken in kaart brengen, ook in een dergelijk MER zouden staan. We denken dus niet dat een planMER een grote toegevoegde waarde zal hebben.

V: Bij Markelo is een windturbine in de maak met een andere vorm. Is dit een mogelijkheid? Kunt u hier iets over zeggen?

A (Jelle): In Markelo is inderdaad een initiatief gaande, echter dit betreft nog geen bewezen techniek. Initiatiefnemers zijn volgens mij ook failliet gegaan. Dergelijke turbines wekken bovendien onvoldoende energie op waardoor het niet rendabel is. Als het geen bewezen initiatief is kunnen wij het niet toepassen.

V: Klopt het dat er weinig ruimte is voor bewoners om nog invloed te hebben op de factoren als afstand, geluid etc?

A (Matthijs): Ten aanzien van de locatie van de westelijke windturbine, daar zit nog enige schuifruimte. Er zijn ook gegevens waar wij mee te maken hebben en waaraan we moeten voldoen. We moeten de impact op de omgeving inzichtelijk maken. Dat doen we met die onderzoeken. Het feit dat u hier zit heeft al invloed. De hele reden dat we dit participatieproces zijn begonnen is dat we de zorgen uit de omgeving begrijpen. Een meerderheid van u wil het niet. Daar zijn we ons zeer bewust van. We begrijpen de zorgen over impact en die willen we inzichtelijk maken. Zodra we dat inzichtelijk hebben gemaakt, kunnen we u vragen wat u ervan vindt. De invloed het initiatief te wijzigen is echter beperkt tot een bepaalde mate. De hoogte is bijvoorbeeld afhankelijk van meerdere factoren dan alleen wensen van omwonenden. We willen impact wel inzichtelijk maken, maar voor sommige zaken zijn wij afhankelijk van andere factoren.

Reactie op Matthijs: vanaf 2017 zijn er al gesprekken geweest, contact met initiatiefnemers geweest. Dus zeggen dat initiatiefnemers openstaan voor zorgen van omwonenden vind ik niet terecht. Ik wil niet langer betrokken zijn bij dit proces waarin mijn mening en zorgen niet daadwerkelijk meegenomen worden. Sinds 2017 zet ik mij hiervoor in en ik wil hier niet langer aan deelnemen. Er gebeurt te weinig met wat wij als bewoners toevoegen.

Procesbegeleiders geven aan ook deze beslissing jammer te vinden, maar die te respecteren.

V: Familie Kristen wil alleen maar geld verdienen om bedrijf te kunnen voortzetten. Met de initiatiefnemers die geld willen verdienen heb ik moeite. Er zijn al heel veel windturbines, dus die ene windturbine heeft geen toegevoegde waarde.

A(Annemarie): ik vind het lastig om hier nu voor deze groep te staan. We zitten hier met merendeel van de mensen die tegen zijn. We hebben dit plan met twee doelen opgezet. Verbreding van het bedrijf, waar weinig op aan te merken is naar mijn mening. Anderzijds ook het klimaat. We hebben vanaf begin af aan een heel open proces gevoerd, veel gesprekken gehad, en ook veel over ons heen gekregen. Ik begrijp dat mensen zorgen hebben. Het kan ons niet kwalijk genomen worden dat wij een goed proces willen voeren voor dit initiatief. Het is onze intentie om te horen wat jullie zorgen zijn. We willen met onderzoek laten zien hoe het echt zit. Als het zo dramatisch is zoals het door sommige omwonenden wordt geschetst, dan zullen wij geen vergunning krijgen. Ik vind het lastig dat het zo gaat, maar we doen ons best het zo goed mogelijk in te steken. Ik bedoel niet te zeggen dat we zonder meer een vergunning aan gaan vragen, we zullen eerst onderzoeken uitvoeren en op basis van die informatie besluiten of het aanvragen van een vergunning kan.

Opmerking van gespreksgroep: Initiatiefnemers en procesbegeleiders gaan niet in op emotionele opvattingen die toch hoog spelen in deze gespreksbijeenkomst. Dat vind ik verwonderend en het verbaast me ook. Er wordt niet ingegaan op emotionele ontlasting die hier wel wordt getoond in deze groep. Het lijkt voor zich te spreken dat er veel emoties zijn over dit onderwerp. Op het

moment dat boosheid wordt getoond is het niet wenselijk om verder te gaan met het stellen van cognitieve vragen. Dat dit gebeurt vind ik verwonderlijk.

Procesbegeleiders (Frank): U bent net wat te snel. Daar wilde ik zeker aandacht voor hebben. Maar er restten nu eenmaal ook nog enkele andere vragen.

Opmerking uit zaal: Ik wil aangeven dat niet iedereen tegen de windturbines en de hoogte is. Ik proef dat veel mensen hier geen windturbines willen, ongeacht de hoogte. Ik wil ook inhaken op wat Annemarie zegt. Ik vind dat ze heel goed en duidelijk aangeeft hoe zij het proces insteken en wat hun doel is met dit proces. Boeren staan veel onder druk en als op deze manier een bijdrage geleverd kan worden aan het klimaat kan ik dat begrijpen.

Opmerking uit zaal: Graag zou ik zien dat de mensen die tot op heden hebben aangegeven niet langer onderdeel te willen zijn van de gespreksgroep toch aangehaakt blijven, in ieder geval tot de volgende bijeenkomst waarin het onderdeel draagvlak aan de orde komt. Deze mensen hebben namelijk veel kennis over dit onderwerp, en die is zeker relevant voor deze groep.

Opmerking uit zaal: Mag ik een beroep doen op de mensen die windturbines niet zien zitten. Blijf aangehaakt tot de onderzoeksresultaten bekend zijn.

De twee gespreksgroepleden die aangegeven hebben de groep te zullen verlaten, geven naar aanleiding van bovenstaande oproepen aan dat hun beslissing staat en niet zal wijzigen. Het besluit is niet impulsief of emotioneel genomen, maar weloverwogen om uit de gespreksgroep te stappen. Het is een gevolg van jarenlange inzet zonder gewenst resultaat. Zij zien geen reden hun beslissing te heroverwegen. Wel wordt uitgesproken de oproep om te blijven deelnemen aan de gespreksgroep gewaardeerd.

Niet aan toegekomen:

Wind en productie

Subsidie

Compensatie CO2-uitstoot tijdens productie en bouw windturbines

Vergelijkbare locaties

- ➔ Hier wordt eventueel in een volgende sessie op terug gekomen mits de tijd dit toelaat. Eventuele opmerkingen/vragen kunnen altijd gestuurd worden naar initiatiefnemers/procesbegeleiders.

21.00 - 21.30 *Vervolg bespreking van de notitie van de initiatiefnemers: zie notitie INTF 2 | 15 september 2020 en w.v.t.t.k. (niet behandeld)*

21.30 - 21.40 **Agendering bespreken inhoudelijke onderwerpen volgende gespreksgroepbijeenkomsten**

Procesbegeleiders lopen de planning van de behandeling van de onderzoeksthema's langs:

- Bijeenkomst 3: Geluid en draagvlak
- Bijeenkomst 4: slagschaduw en EV
- Bijeenkomst 5: Planschade en landschap
- Bijeenkomst 6: ecologie en obstakelverlichting

Nog opgemerkt wordt, dat tijdens de komende bijeenkomsten ruimte zal worden gezocht de onderwerpen waar we deze vergadering niet aan toegekomen zijn, nog in te passen. Deze volgorde wordt akkoord bevonden.

Aanvullend bespreekpunt: Toetsingspunten geluid, zie bijlage INTF 4

V: Mijn scoutinggebouw wordt specifiek genoemd voor een veiligheidsonderzoek. Waarom staan wij niet op lijst voor geluid? Ik denk dat we qua gebruik en functie overeenkomen met een kinderdagverblijf.

A (Jelle): Dat is een terecht punt, de scouting zal worden meegenomen als toetspunt voor geluid.

V: Kunt ook geluidbelasting in de tuin weergeven? En niet alleen op de gevel.

A (Jelle): Dit gaat volgens mij over slagschaduw (klopt). Dit wordt later behandeld.

V: Kunnen positieve en negatieve financiële aspecten inzichtelijk gemaakt worden? Dus niet alleen de kosten maar ook wat brengt het ons op (bijvoorbeeld mogelijkheden tot gebruik maken van de opgewekte duurzame energie).

A (Matthijs): we zullen nadenken hoe en wanneer we hier op terug komen.

Opmerking: Mochten er specifieke technische vragen zijn, dan kunnen die naar initiatiefnemers verstuurd worden. Antwoorden worden dan gegeven, ook c.c. naar procesbegeleiders om informatieoverdracht zo inzichtelijk te houden.

Opmerking: de heer Sleumer heeft twee brieven gestuurd via de mail. Vragen die hierin gesteld zijn, zijn voldoende beantwoord in deze bijeenkomst. Dit is voldoende en een schriftelijke reactie is niet meer nodig.

21.40 - 21.45 Reflectie op deze bijeenkomst

Opmerking: Frank doet het goed, maar wellicht dat ook Niels een keer een bijeenkomst kan leiden?

21.45 Sluiting

PB staat voor procesbegeleiders

INTF staat voor initiatiefnemers